

Irodalom

Howes, A. B. (1971). *Laurence Sterne. The Critical Heritage*. London, New York: Routledge.

New, M. (2009). „Laurence Sterne”. In Poole, A. (Szerk.). *The Cambridge Companion to English Novelists*. Cambridge, Cambridge UP, 63–79.

Sterne, L. (1957). *Érzelmes utazás*. (Fordította: Határ Győző). Budapest: Európa.

Sterne, L. (1760). *The Sermons of Mr. Yorick. I. kötet*. London: Robert and James Dodsley. *Eighteenth Century Collections Online*. Web. 2018. márc. 1.

Sterne, L. (1956). *Tristram Shandy úr élete és gondolatai*. (Fordította: Határ Győző) Budapest: Új Magyar Könyvkiadó.

Egyenlő esélyek az iskolában, út az inkluzivitás felé

„Az inkluzív iskolákban minden diák olyan oktatásban részesül, amely alkalmazkodik az egyéni szükségletekhez, és az iskola azokra a diákokra is figyel, akik nem rendelkeznek speciális oktatási szükségletekkel.” (Varga, 2015, p. 53)

Varga Aranka *Az inklúzió szemlélete és gyakorlata* című könyve az inklúzió fogalmának globális, esélyegyenlőség-szemponotú megközelítését tűzte ki célul. Az előszóban érdekes megoldással segíti az olvasót ráhangolódni a témára: La Fontaine *A róka meg a gólya meséje* példáját használja, amelynek tanulsága, hogy figyeljünk oda egymásra és társaink egyéni szükségleteire. A szerző ezzel a hasonlattal szemlélteti a könyv által taglalt problémát, amelynek megoldása a kölcsönös elfogadás lenne. Gyakorlati példákon keresztül vezeti az olvasót a lehetséges megvalósítási formák felé. A könyv három fő fejezete további alfejezetekre oszlik, melyek mozaikként egészítik ki egymást, így a kötet végére kerek egészet alkotva kapunk képet az inklúzióról, annak megvalósíthatóságáról és pozitív hatásairól.

A téma a hazai szakirodalomban nem ismeretlen, az utóbbi években többen vállalkoztak azonosítani a fogalmát és igazolni a téma relevanciáját. Azonban e kötet komplexebb képet nyújt az eddigieknél azzal, hogy a társadalmi befogadást a többségi, a kisebbségi és a fogyatékos személyek/diákok szemszögéből is áttekinti. A fókusz mégis inkább a hátrányos, (HH)

és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulóakra esik.

A szerző az első nagyobb egységben az inklúzió értelmezési kereteit mutatja be, rávilágítva azokra a problémákra, amelyek napi szinten felmerülnek a pedagógiában. Erre azért is szükség van, mert hazai és nemzetközi szinten sem egységes a fogalomhasználat. Az egyenlő esélyek biztosítása túlmutat az egyenlő bánásmód általános értelmezésén, az angol szakirodalom például az *equity*, azaz a méltányosság és az *equality*, vagyis az egyenlőség kifejezések közötti különbséget hangsúlyozza. Mindez arra utal, hogy az esélyegyenlőséghez nem elegendő azon különbségek kizárása, amelyek a hátrányokat okozzák. Az első fejezet kitér a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésére is, aminek megoldását a szerző a nevelés-oktatás egyik fontos feladatának tekinti. Az egyenlőtlenségek kapcsán bemutatja a bikulturális szocializáció rendszerét, ami az 1970-es évek egyik nagy áttörését jelentette azzal, hogy az integrációs helyzetekkel szembesülő iskolák tapasztalatait vette alapul. Varga szerint ennek lehetséges hatása az oktatás gyakorlatának változása, ami alatt a minőségi változást érti. Ezt a minőségi

oktatást a hatékonyság, az eredményesség és a méltányosság hármásának egysége jellemzi.

A könyv második részében a szerző a gyakorlatra fókuszál, amit a jelen oktatáspolitikai helyzet feltárásával vezet be. Emellett kísérletet tesz néhány nem egyértelmű fogalom, mint a HH vagy a HHH definiálására, amit jogszabályi háttérrel is alátámaszt. Mindezek mellett kitér a cigány/roma tanulók helyzetére is, illetve a hátrányok kompenzálására kidolgozott programokra, támogatásokra. A támogatási lehetőségek a korai életkortól kezdve egészen a felsőoktatásban tanulókig lehetőségeket kínálnak a hátrányok kompenzálására. Említhetők a többletpontok a felvételi eljárásban, a szociális támogatások vagy a szakkollégiumok. Apró kritika, hogy viszonylag kevés szó esik a gyermekvédelemben felnövő fiatalok igen sajátos helyzetéről, holott jelentős a hátrányuk a családban élő kortársaikhoz viszonyítva.

Egy másik probléma, hogy az érintett csoportok (HH és HHH) esetében nagyon nagy a lemorzsolódás esélye. A szerző a könyvben bemutatott kutatásban a pedagógusok tudását és attitűdjét vizsgálta. Eredményei alapján a nagyobb iskolák sikeresebbnek bizonyulnak, ezekben kevesebb a lemorzsolódott tanuló. Arra is rámutat, hogy a térségi és települési hátrányokat nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az inklúzió megvalósításához jelentős változásokra van szükség, ami nem csupán a tárgyi feltételek, hanem a személyi feltételek biztosítását is jelenti. A szerző ennek kapcsán idézi Barber-Mourshed (2007) eredményét, miszerint a sikeres pedagógiai környezet kulcsfontosságú szereplője a pedagógus (Varga, 2015, p. 148). Ennélfogva a pedagógusképzés reformja nélkülözhetetlen.

Az inklúzió fogalma akkor válik igazán érthetővé az olvasó számára, ha nemcsak társadalmi elképzelésként, szakpolitikai elvárásként, hanem a gyakorlati megvalósulásában is megjelenik. Ennek érdekében szakkollégiumi példákkal mutatja be a szerző, hogy az inklúzió milyen módon

ültethető át a felsőoktatásba. A kötetben kitér a szakkollégiumok jelentőségére, melyek remek példái annak, miként lehet a megfelelő pedagógusattitűdöt és a gyakorlati eszközöket biztosítva inkluzív környezetet létrehozni azon hallgatóknak, akiknél nagyobb a kizáródás, kirekesztés veszélye.

A könyv harmadik nagyobb egységében olvashatunk azon eredményekről, amelyek igazolják az inkluzivitás pozitív hatását. A bemutatott vizsgálatban a résztvevők a felsőoktatásban tanulnak, illetve szakkollégiumi közösséghez tartoznak, valamennyien hátrányos helyzetű, roma/cigány fiatalok. A vizsgálat eredményei igazolják, hogy számukra egyre inkluzívabbá vált/válik a tudományos élet, melyben nagy hatást gyakorol a szakkollégiumok segítő jellege, már a tervezési folyamattól egészen a saját kutatás kivitelezéséig. Eredményeik alapján a szakkollégiumok munkája, pozitív attitűdje segítette a hallgatóknak bevonódnia a tudományos életbe, motiválta őket, hogy tudományos pályát válasszanak. Ennek eléréséhez az egyik legjobb módszernek az élményalapú tanulás bizonyult, ami minél intenzívebb, minél hosszabb ideig tart, annál ideálisabb, eredményesebb.

Varga a szakkollégiumi közösségen keresztül szemlélteti a reziliencia és az inklúzió kapcsolatát. A reziliencia és az inkluzivitás elméletében megjelenő párhuzamokra fókuszálva a két kutatási terület integrálásának lehetőségét is bemutatja. Mindezt azzal indokolja, hogy a nevelésszociológia multidiszciplináris nézőpontból értelmezi az iskolát, ezért a neveléssel, oktatással és az iskoláztatás kérdéskörével kapcsolatban egyre gyakrabban előkerülő fogalom a reziliencia. A szerző szerint a reziliencia függ a „lelki rugalmasságtól” és a megküzdési stratégiáktól, emellett belső és külső hatások által generált folyamatok eredménye. A rezilienciával foglalkozók a jelenséget mint multidimenzionális jelenséget írják le, a belső – individuális – és a külső – szociális, kontextuális – tényezők interakciójának eredményeként. A szerző az

elméleti megközelítések mellett gyakorlati síkon is megmagyarázza a fogalmat a már említett vizsgálattal, melyben különböző társadalmi háttérű egyetemi hallgatókkal készített életútinterjúkat. Az interjúkat igen jó módszernek bizonyultak abban a tekintetben, hogy többet megtudjanak azokról a külső tényezőkről, amelyek a reziliencia és az inklúzió elméletének metszéspontjában felismerhetők. Vizsgálatuk eredménye, hogy amíg a biztos családi háttérrel rendelkező hallgatók kevés rizikófaktorról számoltak be, és esetükben a család jelentette a protektív tényezőt, addig a reziliens tanulóknál a nagyszámú rizikótényezőt elsősorban az iskola és az egyéb külső szervezetek (pl. szakkollégiumok) tudták ellensúlyozni.

A záró gondolatok mintegy keretet alkotva foglalják össze, értelmezik és közös kontextusba helyezik a használt fogalmakat. A szerző az összességén kívül bemutatja még azokat a fejlődési

irányokat is, amelyek az inkluzivitás felé mutatnak. Varga Aranka könyve a tanmese értelmezésén keresztül vezeti az olvasót egy olyan úton, „*amit a társadalomnak és a benne élőknek meg kell tennie ahhoz, hogy a sikeres együttélés megvalósulhasson*” (Varga, 2015, p. 218).

Varga Aranka (2015). *Az inklúzió szemlélete és gyakorlata*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék.

Krausz Anita

PhD-hallgató
Szegedi Tudományegyetem
Neveléstudományi Doktori Iskola